

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ
ΦΡΕΖΑΔΟΥ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
(Προσφυγή υπ' αριθ. 2683/12)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ
8 Νοεμβρίου 2018

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 44 παρ. 2 της Σύμβασης. Ενδέχεται να υποστεί αναθεωρήσεις στη φάση της εκδοτικής επιμέλειας.

Στην υπόθεση Φρεζάδου κατά Ελλάδος,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), αφού συνεδρίασε σε Σώμα αποτελούμενο από τους:

Ksenija Turkovič, *Πρόεδρο,*

Λίνο-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Aleš Peichal,

Amen Harutyunyan,

Pauline Koskelo,

Tim Eicke,

Gilberto Felici, *Δικαστές,*

και τον Abel Campos, *Γραμματέα του Τμήματος,*

Αφού συσκέφθηκε κεκλεισμένων των θυρών στις 16 Οκτωβρίου 2018,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε την τελευταία ως άνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση αποτελεί απόρροια της προσφυγής υπ' αριθ. 2683/12 κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, η οποία κατατέθηκε στο Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση») από την κα Ελένη Φρεζάδου («η προσφεύγουσα»), ελληνίδα υπήκοο, στις 22 Δεκεμβρίου 2011.
2. Η προσφεύγουσα εκπροσωπήθηκε από το δικηγόρο Αθηνών Ν. Κονδύλη. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον αντιπρόσωπο του Πληρεξουσίου της, κ. Κ. Γεωργιάδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.
3. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματός της για πρόσβαση σε δικαστήριο λόγω της αποτυχίας των εθνικών δικαστηρίων να εξετάσουν την αίτηση ακύρωσής της εγκαίρως, η οποία οδήγησε σε κατάργηση της δίκης λόγω λήξης της ισχύος της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης.
4. Στις 2 Ιουνίου 2017 η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

1. **ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ**
5. Η προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1962 και είναι κάτοικος Παλαιού Φαλήρου.

6. Είναι υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και εργάζεται ως νηπιαγωγός από το 1983. Στις 23 Αυγούστου 2005, μετά από διαδικασία επιλογής, τοποθετήθηκε συντονίστρια εκπαίδευσης εξωτερικού στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στο Σικάγο με διετή θητεία. Στις 14 Αυγούστου 2007, με κοινή απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, οι συντονιστές εκπαίδευσης εξωτερικού ενημερώθηκαν για τη λήξη της θητείας τους. Την ίδια ημερομηνία, ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων εξέδωσε απόφαση με την οποία ενημέρωνε τους συντονιστές εκπαίδευσης εξωτερικού ότι θα παρέμεναν στις θέσεις τους μέχρι την ολοκλήρωση της επόμενης διαδικασίας επιλογής. Η προσφεύγουσα παραλείφθηκε από τη δεύτερη υπουργική απόφαση και η θέση συντονιστή εκπαίδευσης εξωτερικού στο Σικάγο παρέμεινε κενή. Η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση ακύρωσης της απόφασης στο Διοικητικό Εφετείο Αθηνών, το οποίο την ενέκρινε με την απόφασή του υπ' αριθ. 1363/2008 καθώς η προσφεύγουσα είχε παραλειφθεί από την υπουργική απόφαση χωρίς ειδική αιτιολογία. Ως εκ τούτου, επιτράπη στην προσφεύγουσα να παραμείνει στη θέση μέχρι την επιτυχή ολοκλήρωση της επόμενης διαδικασίας επιλογής.

7. Εν τω μεταξύ, στις 27 Νοεμβρίου 2007 δημοσιεύθηκε προκήρυξη θέσεων συντονιστή εκπαίδευσης εξωτερικού για την επόμενη διετία. Η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση. Στις 23 Ιουλίου 2008 η Επιτροπή Επιλογής Συντονιστών Εκπαίδευσης Εξωτερικού δημοσίευσε τον πίνακα κατάταξης των υποψηφίων, στον οποίο η προσφεύγουσα με 48 μόρια κατατάχθηκε 13η μεταξύ των υποψηφίων που είχαν επιλέξει τα γαλλικά ως ξένη γλώσσα. Στις 22 Αυγούστου 2008 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως κοινή απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, με την οποία έγινε η επιλογή και η τοποθέτηση συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού κατά παράλειψη της προσφεύγουσας. Η απόφαση αυτή ανακλήθηκε και την αντικατέστησε η από 29 Αυγούστου 2008 υπουργική απόφαση με το ίδιο περιεχόμενο.

8. Με την από 24 Σεπτεμβρίου 2008 αίτησή της προς το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών, η προσφεύγουσα ζήτησε την ακύρωση των αποφάσεων της 22ας και 29ης Αυγούστου 2008 με την οποία έγινε η επιλογή και η τοποθέτηση συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού κατά παράλειψή της. Η προσφεύγουσα παραπονέθηκε ότι

κατά παράβαση του νόμου δεν είχε δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ο πίνακας κατάταξης και ότι είχε λάβει λιγότερα μόρια από ό,τι έπρεπε.

9. Στις 16 Ιουλίου 2009 ο πληρεξούσιος δικηγόρος της προσφεύγουσας κατέθεσε αίτηση επίσπευσης της εκδίκασης της υπόθεσης, υποστηρίζοντας ότι η θητεία των συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού είναι διετής και επίκειται η λήξη της ισχύος της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης. Η υπόθεση προσδιορίστηκε για εκδίκαση στη δικάσιμο της 13 Νοεμβρίου 2009, αλλά αναβλήθηκε για τη δικάσιμο της 5ης Μαρτίου 2010.

10. Στις 3 Φεβρουαρίου 2010 η προσφεύγουσα κατέθεσε πρόσθετους λόγους ακύρωσης. Στη συνέχεια και ενόψει του ότι δεν προσκομίστηκαν σχετικές απόψεις της Διοίκησης επί των πρόσθετων λόγων, η συζήτηση της 5ης Μαρτίου 2010 αναβλήθηκε για τη δικάσιμο της 4ης Ιουνίου 2010. Η προσφεύγουσα, με το από 27 Μαΐου 2010 υπόμνημά της προς το δικαστήριο, ζήτησε την επίσπευση της συζήτησης της υπόθεσης, ισχυριζόμενη ότι τυχόν κατάργηση της δίκης θα αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Όμως, επειδή η Διοίκηση δεν κατέθεσε τις απόψεις της επί των πρόσθετων λόγων, η υπόθεση αναβλήθηκε εκ νέου. Αναβολές της συζήτησης έγιναν στις 4 Ιουνίου, 17 Σεπτεμβρίου και 8 Οκτωβρίου 2010. Η Διοίκηση εν τέλει κατέθεσε στο δικαστήριο τις απόψεις της στις 26 Οκτωβρίου 2010 και η υπόθεση συζητήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2010, οπότε η διετής θητεία των συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού και η ισχύς της προσβαλλόμενης υπουργικής απόφασης είχαν λήξει.

11. Περαιτέρω, η προσφεύγουσα, με το από 13 Δεκεμβρίου 2010 υπόμνημά της, επικαλέστηκε ιδιαίτερο έννομο συμφέρον για τη συνέχιση της δίκης παρά τη λήξη της ισχύος της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης. Ισχυρίστηκε, ειδικότερα, ότι το ιδιαίτερο αυτό συμφέρον της συνίσταται στο ότι, με την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης, θα αποκτούσε επιπλέον προϋπηρεσία είκοσι τεσσάρων (24) μηνών και θα αυξάνονταν οι πιθανότητές της να επιλεγεί μεταγενέστερα ως αναπληρώτρια συντονίστρια εκπαίδευσης εξωτερικού.

12. Το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών εξέδωσε την απόφασή του υπ' αριθ. 508/2011, η οποία δημοσιεύθηκε τη 16η Μαρτίου 2011, απορρίπτοντας τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας. Όσον αφορά τον πρώτο λόγο συνέχισης της δίκης, έκρινε ότι η προσφεύγουσα είχε ήδη λάβει τον ανώτατο αριθμό μορίων λόγω προϋπηρεσίας στο

εξωτερικό που προέβλεπε ο νόμος. Όσον αφορά τη βελτίωση των πιθανοτήτων της να επιλεγεί ως αναπληρώτρια συντονίστρια εκπαίδευσης εξωτερικού σε μελλοντική διαδικασία επιλογής, το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι αυτός δεν ήταν νόμιμος λόγος συνέχισης της δίκης διότι αφορούσε μια αβέβαιη μελλοντική διοικητική διαδικασία. Βάσει των ανωτέρω και σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών κήρυξε τη δίκη καταργημένη διότι κατέστη χωρίς αντικείμενο, καθώς είχε επέλθει λήξη της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης (απόφασης). Όσον αφορά τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι τυχόν ακύρωση της αίτησής της θα παραβίαζε το άρθρο 20 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της Σύμβασης, το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι σκοπός της διάταξης του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 είναι η αποφυγή της διεξαγωγής άσκοπων δικών. Ενόψει του ότι, μετά τη λήξη της ισχύος της, η προσβληθείσα με την αίτηση ακύρωσης διοικητική πράξη δεν παρήγε πλέον βλαπτικά για τα έννομα συμφέροντα της προσφεύγουσας αποτελέσματα, δεν υπήρχε πλέον ανάγκη παροχής δικαστικής προστασίας. Δεδομένης επίσης της δυνατότητας που παρέχει ο νόμος για συνέχιση της δίκης εφόσον ο διοικούμενος αποδείξει ότι εξακολουθούν να παράγονται βλαπτικά για τα έννομα συμφέροντά του αποτελέσματα, τα οποία μπορούν να εξαλειφθούν μόνο με την κατάργηση της προσβαλλόμενης πράξης, το δικαίωμα δικαστικής προστασίας παραμένει άθικτο.

II. ΣΥΝΑΦΕΣ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

13. Οι συναφείς διατάξεις του π.δ. 18/1989 προβλέπουν τα εξής:

Άρθρο 23

«1. Το Δημόσιο ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, κατά του οποίου στρέφεται η αίτηση ακυρώσεως ή η προσφυγή, έχει την υποχρέωση να εκθέτει τις απόψεις του για καθένα από τους προβαλλόμενους λόγους...»

Άρθρο 24

«1. Η παράλειψη της έγκαιρης αποστολής προς το Συμβούλιο των στοιχείων και πληροφοριών που προβλέπονται από τα προηγούμενα άρθρα, καθώς και της έκθεσης, συνιστά ιδιαίτερο πειθαρχικό αδίκημα των αρμοδίων για την ενέργεια αυτή υπαλλήλων.»

Άρθρο 25

«1. Επιτρέπεται η υποβολή πρόσθετων λόγων με δικόγραφο που κατατίθεται σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 19 παρ. 1 και κοινοποιείται, επί ποινή απαραδέκτου, δεκαπέντε τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από τη συζήτηση, με επιμέλεια εκείνου που άσκησε το ένδικο μέσο...»

Άρθρο 32

«1. Η δίκη καταργείται αν μετά την άσκηση του ένδικου μέσου η προσβαλλόμενη πράξη ή δικαστική απόφαση ανακλήθηκε, ακυρώθηκε ή εξαφανίσθηκε.

2. Καταργείται ομοίως η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης.»

14. Με τον ν. 4055/2012 τροποποιήθηκε το άρθρο 24 του π.δ. 18/1989 με την προσθήκη τρίτης παραγράφου. Σύμφωνα με αυτήν, εάν αναβληθεί η εκδίκαση της υπόθεσης μία φορά λόγω μη αποστολής των στοιχείων του φακέλου από τη Διοίκηση, το δικαστήριο μπορεί να προχωρήσει στην εκδίκασή της και κατά την εκτίμησή του να συναγάγει τεκμήριο ομολογίας για την πραγματική βάση των ισχυρισμών του αιτούντος.

NΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

I. ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

15. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματός της για πρόσβαση σε δικαστήριο βάσει του άρθρου 6 της Σύμβασης λόγω της αποτυχίας των εθνικών δικαστηρίων να εξετάσουν την αίτηση ακύρωσής της εγκαίρως, η οποία οδήγησε σε κατάργηση της δίκης λόγω λήξης της ισχύος της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης. Το άρθρο 6 της Σύμβασης προβλέπει τα εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως... υπό... δικαστηρίου,... το οποίο θα αποφασίση... επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως...»

16. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί αυτό τον ισχυρισμό.

A. Επί του παραδεκτού

1. *Οι ισχυρισμοί των διαδίκων*

17. Η καθ' ης Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η υπό κρίση προσφυγή είναι προεχόντως απαράδεκτη ως ασυμβίβαστη *ratione materiae* με τις διατάξεις της Σύμβασης.

18. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί ότι άρθρο 6 της Σύμβασης τυγχάνει εφαρμογής στην παρούσα υπόθεση για δύο λόγους: πρώτον, διότι το αποτέλεσμα της διαδικασίας ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου πρέπει να είναι «άμεσα καθοριστικό» αναφορικά με τα δικαιώματα της προσφεύγουσας και, δεύτερον, διότι η διαδικασία πρέπει να αφορά κάποιο δικαίωμα «αστικής φύσεως» της προσφεύγουσας.

19. Όσον αφορά τον πρώτο λόγο, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το αποτέλεσμα της διαδικασίας ενώπιον του Εφετείου δεν επρόκειτο να είναι άμεσα καθοριστικό αναφορικά με κάποιο δικαίωμα αστικής φύσεως της προσφεύγουσας. Ακόμα και εάν γινόταν δεκτή η αίτηση ακύρωσης από το Εφετείο και ακυρωνόταν η προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση, αυτό δεν θα συνεπαγόταν αυτομάτως την επιλογή της προσφεύγουσας ως συντονίστριας εκπαίδευσης εξωτερικού, αλλά την επανάληψη της σχετικής διαδικασίας. Όσον αφορά το δεύτερο λόγο, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι επρόκειτο για μια αμιγώς διοικητική, και όχι αστική, διαφορά.

20. Η προσφεύγουσα αμφισβητεί τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης. Επικαλούμενη την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Vilho Eskelinen κ.λπ. κατά Φινλανδίας* [GC] (αριθ. προσφυγής 63235/00, ECHR 2007-II) και τα κριτήρια που διατυπώνονται σ' αυτήν, υποστηρίζει ότι το δικαίωμά της ήταν αναμφισβήτητα αστικής φύσεως, ιδίως εάν λάβει κανείς υπόψη τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με υψηλόβαθμους δημόσιους αξιωματούχους και όχι απλά δημοσίους υπαλλήλους, όπως στην περίπτωση της. Όσον αφορά το ζήτημα αν η εσωτερική διαδικασία ήταν άμεσα καθοριστική αναφορικά με το δικαίωμά της, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η απόφαση του εθνικού δικαστηρίου θα επηρέαζε άμεσα την υπηρεσιακή της κατάσταση και ότι ο ισχυρισμός αυτός ενισχύεται από το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο δεν απαγορεύει να υποβάλλονται τέτοιου είδους διαφορές στα δικαστήρια. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι εάν είχε επιλεγεί για τη θέση συντονιστή εκπαίδευσης εξωτερικού την επόμενη διετία, θα είχε σημαντικό μισθολογικό όφελος.

2. *Η εκτίμηση του Δικαστηρίου*

(α) **Γενικές αρχές**

21. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι προκειμένου να τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 6 παρ. 1 υπό το «αστικό» του σκέλος, πρέπει να υφίσταται μία διαφορά («dispute» στα αγγλικά, «contestation» στα γαλλικά) επί ενός «δικαιώματος» το οποίο μπορεί να λεχθεί, τουλάχιστον βάσει πειστικών λόγων, ότι αναγνωρίζεται από το εθνικό δίκαιο, ανεξαρτήτως αν αυτό το δικαίωμα προστατεύεται από τη Σύμβαση. Η διαφορά πρέπει να είναι γνήσια και σοβαρή. Μπορεί να αφορά όχι μόνο την πραγματική ύπαρξη του δικαιώματος, αλλά και το πεδίο εφαρμογής και τον τρόπο άσκησής του. Τέλος, το αποτέλεσμα της διαδικασίας πρέπει να είναι άμεσα καθοριστικό για το εν λόγω δικαίωμα. Απλά χαλαρή σύνδεση ή έμμεσες συνέπειες δεν αρκούν ώστε να τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 6 παρ. 1 (βλ., ενδεικτικά, *Baka κατά Ουγγαρίας* [GC], αριθ. προσφυγής 20261/12, παρ. 100, ECHR 2016).

22. Το άρθρο 6 παρ. 1 δεν εγγυάται κάποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο των «δικαιωμάτων και υποχρεώσεων» (αστικής φύσεως) στο ουσιαστικό δίκαιο των Συμβαλλομένων Κρατών. Το Δικαστήριο δεν δύναται να δημιουργεί, ερμηνεύοντας το άρθρο 6 παρ. 1, ουσιαστικά δικαιώματα που στερούνται νομικής βάσεως στο αφορώμενο Κράτος (βλ., π.χ., *Roche κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], αριθ. προσφυγής 32555/96, παρ. 119, ECHR 2005-X, και *Boulois κατά Λουξεμβούργου* [GC], αριθ. προσφυγής 37575/04, παρ. 91, ECHR 2012).

23. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι τα δικαιώματα που εγγυάται η εθνική νομοθεσία μπορούν να είναι ουσιαστικά ή διαδικαστικά, ή, εναλλακτικά, συνδυασμός των δύο. Αναμφίβολα υφίσταται δικαίωμα κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 όταν ένα ουσιαστικό δικαίωμα που αναγνωρίζεται στο εθνικό δίκαιο συνοδεύεται από διαδικαστικό δικαίωμα εφαρμογής του δικαιώματος αυτού μέσω των δικαστηρίων (βλ. *Regner κατά Τσεχίας* [GC], αριθ. προσφυγής 35289/11, παρ. 101-102, 19 Σεπτεμβρίου 2017). Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, το εθνικό δίκαιο, χωρίς να αναγνωρίζει απαραίτητα ένα υποκειμενικό δικαίωμα, εντούτοις εγγυάται το δικαίωμα σε μια νομική διαδικασία για την εξέταση του αιτήματος του ενδιαφερομένου, π.χ. με την έκδοση απόφασης ως προς το αν μια πράξη υπήρξε αυθαίρετη ή αν εκδόθηκε καθ' υπέρβαση των αρμοδιοτήτων του οργάνου που την εξέδωσε ή αν υπήρξαν διαδικαστικές παρατυπίες (βλ. *Van Marle κ.λπ. κατά Ολλανδίας*, 26 Ιουνίου 1986, παρ. 35, Series A no. 101, και, *mutatis mutandis*, *Kök κατά Τουρκίας*, αριθ. προσφυγής

1855/02, παρ. 36, 19 Οκτωβρίου 2006). Αυτό ισχύει όσον αφορά ορισμένες αποφάσεις με τις οποίες οι αρχές έχουν τη διακριτική ευχέρεια να χορηγήσουν ή να αρνηθούν ένα ευεργέτημα ή προνόμιο και ο νόμος παρέχει στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα να προσφύγει στα δικαστήρια, τα οποία μπορούν να ακυρώσουν την απόφαση εφόσον την κρίνουν παράνομη. Στην περίπτωση αυτή το άρθρο 6 παρ. 1 της Σύμβασης τυγχάνει εφαρμογής, υπό την προϋπόθεση ότι, αφού χορηγήθηκε το ευεργέτημα ή προνόμιο, δημιουργήθηκε δικαίωμα αστικής φύσεως (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Regner κατά Τσεχίας*, παρ. 105).

24. Όσον αφορά την αστική φύση του δικαιώματος, στην υπόθεση *Vilho Eskelinen κ.λπ. κατά Φινλανδίας* το Δικαστήριο διατύπωσε τα κριτήρια εφαρμογής του άρθρου 6 παρ. 1 σε εργατικές διαφορές δημοσίων υπαλλήλων. Σύμφωνα με τα κριτήρια αυτά, για να μπορεί το καθ' ου Κράτος να επικαλεστεί ενώπιον του Δικαστηρίου την ιδιότητα του προσφεύγοντος ως δημοσίου υπαλλήλου ώστε να αποκλειστεί η προστασία του βάσει του άρθρου 6, πρέπει να πληρούνται δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, πρέπει η εθνική νομοθεσία του εν λόγω Κράτους να αποκλείει ρητά την πρόσβαση σε δικαστήριο για αυτή τη θέση ή κατηγορία προσωπικού. Δεύτερον, ο αποκλεισμός πρέπει να δικαιολογείται για αντικειμενικούς λόγους κρατικού συμφέροντος (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Vilho Eskelinen κ.λπ. κατά Φινλανδίας*, παρ. 62).

25. Το Δικαστήριο επίσης σημειώνει ότι τα κριτήρια που διατύπωσε στην απόφαση *Vilho Eskelinen κ.λπ. κατά Φινλανδίας* έχουν εφαρμοστεί σε όλα τα είδη διαφορών δημοσίων υπαλλήλων και δικαστικών, συμπεριλαμβανομένων διαφορών για θέματα διορισμών (βλ. *Juričić κατά Κροατίας*, αριθ. προσφυγής 58222/09, 26 Ιουλίου 2011), υπηρεσιακής εξέλιξης/προαγωγών (βλ. *Dzhidzheva-Trendafilova κατά Βουλγαρίας* (dec.), αριθ. προσφυγής 12628/09, 9 Οκτωβρίου 2012), μεταθέσεων (βλ. *Ohneberg κατά Αυστρίας*, αριθ. προσφυγής 10781/08, παρ. 25, 18 Σεπτεμβρίου 2012) και παύσης θητείας (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Baka κατά Ουγγαρίας*, παρ. 109).

26. Όσον αφορά το κριτήριο της νομολογίας του Δικαστηρίου σύμφωνα με το οποίο το αποτέλεσμα της διαδικασίας πρέπει να είναι άμεσα καθοριστικό για το εν λόγω δικαίωμα, το Δικαστήριο παλαιότερα είχε κρίνει σε υποθέσεις που αφορούσαν

διαδικασίες πρόσληψεων ή προαγωγών ότι, στο βαθμό που η διαδικασία δεν θα είχε ως αποτέλεσμα την πρόσληψη ή προαγωγή του προσφεύγοντος, αλλά την ακύρωση της πρόσληψης ή προαγωγής τρίτου, είχε μόνον έμμεσες συνέπειες για τον προσφεύγοντα και, ως εκ τούτου, το άρθρο 6 δεν τύγγανε εφαρμογής (βλ. *Revel και Mora κατά Γαλλίας* (dec.), αριθ. προσφυγής 171/03, 15 Νοεμβρίου 2005, και *Tencheva-Rafailov κατά Βουλγαρίας* (dec.), αριθ. προσφυγής 13885/04, 5 Ιανουαρίου 2010). Όμως, αργότερα το Δικαστήριο έκρινε ότι ένας προσφεύγων που διαθέτει όλα τα αναγκαία προσόντα για μια θέση και έχει θεμιτή προσδοκία ότι θα την καταλάβει μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 6 διότι το αποτέλεσμα της διαδικασίας θα είναι άμεσα καθοριστικό για το δικαίωμά του να συμμετάσχει σε διαδικασία πρόσληψης που διεξάγεται σύμφωνα με τις αρχές της νομιμότητας και της διαφάνειας, εφόσον μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται από το εθνικό δίκαιο (βλ. *Fiume κατά Ιταλίας*, αριθ. προσφυγής 20774/05, παρ. 35, 30 Ιουνίου 2009 · βλ. επίσης *Majski κατά Κροατίας* (no. 2), αριθ. προσφυγής 16924/08, παρ. 50, 19 Ιουλίου 2011, και την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Juričić κατά Κροατίας*, παρ. 52, στην οποία το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το άρθρο 6 παρ. 1 τύγγανε εφαρμογής σε σχέση με το δικαίωμα ισότιμης συμμετοχής σε διαγωνισμό για δημόσιο αξίωμα και απέρριψε σιωπηρά τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι το αποτέλεσμα της διαδικασίας δεν ήταν άμεσα καθοριστικό για το εν λόγω δικαίωμα). Ομοίως, στην υπόθεση *Tsanova-Gecheva κατά Βουλγαρίας* (αριθ. προσφυγής 43800/12, παρ. 84, 15 Σεπτεμβρίου 2015), το Δικαστήριο έκρινε ότι το αποτέλεσμα της διαδικασίας υπήρξε άμεσα καθοριστικό για το δικαίωμα της προσφεύγουσας να συμμετάσχει σε μια νόμιμη και δίκαιη διαδικασία προαγωγών στο βαθμό που η διαδικασία θα μπορούσε να οδηγήσει σε ακύρωση της επίμαχης διαδικασίας και τη διοργάνωση νέου διαγωνισμού για τη θέση εάν τα εθνικά δικαστήρια είχαν εγκρίνει την αίτηση ακύρωσης της προσφεύγουσας (βλ. επίσης την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Dzhidzheva-Trendafilova κατά Βουλγαρίας*, παρ. 43).

(β) Εφαρμογή των παραπάνω αρχών στην κρινόμενη υπόθεση

(i) Ύπαρξη δικαιώματος

27. Όσον αφορά την ύπαρξη δικαιώματος στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η εθνική διαδικασία αφορούσε το παράπονο της προσφεύγουσας σχετικά

με υπουργική απόφαση με την οποία διορίζονταν άλλα πρόσωπα σε κενές θέσεις συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού για τις οποίες είχε δηλώσει υποψηφιότητα και η ίδια. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα αμφισβήτησε τη νομιμότητα της διαδικασίας που ακολουθήθηκε λόγω της παράλειψης της Διοίκησης να δημοσιεύσει τον πίνακα κατάταξης των υποψηφίων, καθώς και του τρόπου με τον οποίο μοριοδοιήθηκε, διότι η Διοίκηση παραβίασε τις αρχές της χρηστής διοίκησης και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης.

28. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ούτε το άρθρο 6 ούτε καμία άλλη διάταξη της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της εγγυάται δικαίωμα διορισμού ή προαγωγής στο δημόσιο τομέα αυτό καθ' εαυτό (βλ. *Glasenapp κατά Γερμανίας*, 28 Αυγούστου 1986, παρ. 48-49, Series A no. 104, *Kosiek κατά Γερμανίας*, 28 Αυγούστου 1986, παρ. 34-35, Series A no. 105, *Vogt κατά Γερμανίας*, 26 Σεπτεμβρίου 1995, παρ. 43, Series A no. 323, και *Wille κατά Λιχτενστάιν* [GC], αριθ. προσφυγής 28396/95, παρ. 40-41, ECHR 1999-VII). Το Δικαστήριο έχει όμως δεχθεί, υπό περιστάσεις παρόμοιες με αυτές της παρούσας υπόθεσης, ότι το δικαίωμα σε μια νόμιμη και δίκαιη διαδικασία προαγωγών (βλ. τις προαναφερθείσες αποφάσεις στις υποθέσεις *Dzhidzheva-Trendafilova κατά Βουλγαρίας*, παρ. 43, και *Fiume κατά Ιταλίας*, παρ. 35 · επίσης, *Penttinen κατά Φινλανδίας* (dec.) αριθ. προσφυγής 9125/07, 5 Ιανουαρίου 2010) ή το δικαίωμα ισότιμης συμμετοχής σε διαγωνισμό για δημόσιο αξίωμα (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Juričić κατά Κροατίας*, παρ. 52) μπορεί να θεωρηθεί ως δικαίωμα που αναγνωρίζεται στο εθνικό δίκαιο, τουλάχιστον βάσει πειστικών λόγων, όταν τα εθνικά δικαστήρια έχουν αναγνωρίσει την ύπαρξή του και έχουν εξετάσει τα σχετικά παράπονα των προσφευγόντων (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Tsanova-Gecheva κατά Βουλγαρίας*, παρ. 84).

29. Αυτό φαίνεται να ισχύει και στην παρούσα υπόθεση, καθώς το εθνικό δίκαιο παρείχε στους υποψηφίους που πληρούσαν τις τυπικές προϋποθέσεις των σχετικών διατάξεων το δικαίωμα να θέσουν υποψηφιότητα για διορισμό ως συντονιστές εκπαίδευσης εξωτερικού, θέση που η προσφεύγουσα είχε καταλάβει στο παρελθόν. Σημειωτέον επίσης ότι το εθνικό δίκαιο προέβλεπε ένδικα μέσα κατά αποφάσεων μη διορισμού υποψηφίων σε ορισμένες θέσεις. Συνεπώς, η προσφεύγουσα είχε το δικαίωμα να προσβάλει ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων την παράλειψη επιλογής της

και τη νομιμότητα της διαδικασίας που ακολουθήθηκε. Επιπλέον, το Εφετείο δεν απέρριψε τις αιτιάσεις της προσφεύγουσας κατά της απόφασης λόγω μη ύπαρξης δικαιώματος, αλλά μόνον επειδή είχε επέλθει λήξη της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης και, κατά την άποψή του, η δίκη είχε καταστεί χωρίς αντικείμενο.

30. Ως εκ τούτου, υπό το φως του εθνικού νομοθετικού πλαισίου, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η προσφεύγουσα μπορεί βάσιμα να ισχυριστεί ότι διέθετε δικαίωμα να συμμετάσχει σε μια νόμιμη και δίκαιη διαδικασία πρόσληψης σε δημόσια υπηρεσία.

(ii) *Δικαίωμα αστικής φύσεως*

31. Το Δικαστήριο πρέπει τώρα να κρίνει αν το «δικαίωμα» που επικαλείται η προσφεύγουσα ήταν «αστικής φύσεως» κατά την αυτόνομη έννοια του άρθρου 6 παρ. 1, υπό το φως των κριτηρίων που έχει διατυπώσει στην απόφαση *Vilho Eskelinen κ.λπ. κατά Φινλανδίας*.

32. Όσον αφορά το πρώτο κριτήριο της απόφασης *Eskelinen*, δηλ. αν το εθνικό δίκαιο «αποκλείει ρητά» την πρόσβαση σε δικαστήριο για αυτή τη θέση ή κατηγορία προσωπικού, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στην κρινόμενη υπόθεση η προσφεύγουσα είχε το δικαίωμα να προσβάλει τη διαδικασία διορισμού των συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού σε ό,τι αφορά την παράλειψή της. Η διαπίστωση αυτή δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι το εθνικό δικαστήριο τελικά δεν εξέφερε κρίση σχετικά με τη νομιμότητα της πράξης, για λόγους που δεν αφορούσαν τον αποκλεισμό της πρόσβασης σε δικαστήριο για τη συγκεκριμένη θέση. Ενόψει των ανωτέρω, δεν χωρεί διαπίστωση ότι το εθνικό δίκαιο «απέκλειε ρητά την πρόσβαση σε δικαστήριο» για απαίτηση που βασίζεται σε ισχυρισμό περί παρανομίας της διαδικασίας διορισμού. Ως εκ τούτου, το πρώτο κριτήριο της απόφασης *Eskelinen* δεν πληρούται. Δεδομένου ότι πρέπει να πληρούνται και τα δύο κριτήρια αποκλεισμού της εφαρμογής του άρθρου 6, το Δικαστήριο θεωρεί ότι παρέλκει η εξέταση της εκπλήρωσης του δεύτερου κριτηρίου της απόφασης *Eskelinen* (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Baka κατά Ουγγαρίας*, παρ. 118).

(iii) *Υπαρξη διαφοράς*

33. Έχοντας υπόψη τη νομολογία του (βλ. παρ. 26), το Δικαστήριο επίσης δέχεται ότι η επίμαχη διαδικασία υπήρξε άμεσα καθοριστική για τα δικαιώματα της

προσφεύγουσας στο μέτρο που η διαδικασία μπορούσε να οδηγήσει στην ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης και τη διοργάνωση νέου διαγωνισμού για τη θέση.

(iv) *Συμπέρασμα*

34. Ενόψει των προαναφερθέντων, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι το άρθρο 6 τυγχάνει εφαρμογής υπό το αστικό του σκέλος. Συνεπώς, η ένσταση της Κυβέρνησης περί μη εφαρμογής του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης πρέπει να απορριφθεί.

35. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφυγή δεν είναι προφανώς αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 παρ. 3(α) της Σύμβασης. Επιπλέον, σημειώνει ότι δεν είναι απαράδεκτη για άλλο λόγο. Ως εκ τούτου, πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. *Οι ισχυρισμοί των διαδίκων*

36. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματός της για πρόσβαση σε δικαστήριο λόγω της αποτυχίας των εθνικών δικαστηρίων να εξετάσουν την αίτηση ακύρωσής της εγκαίρως, η οποία της στέρησε τη δυνατότητα να τύχει απόφασης επί της ουσίας της υπόθεσης. Η αποτυχία αυτή οφείλεται εν μέρει στην καθυστέρηση της Διοίκησης να προσκομίσει τις απόψεις της επί των λόγων ακύρωσης που επικαλείτο η προσφεύγουσα, η οποία καθυστέρηση, σύμφωνα με το άρθρο 24 του π.δ. 18/1989, συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα, και εν μέρει στην ολιγορία των εθνικών δικαστηρίων. Από μέρους της η προσφεύγουσα αξιοποίησε όλες τις δυνατότητες που της παρείχε το εθνικό δίκαιο για να επισπεύσει τη διαδικασία και επέστησε κατ' επανάληψη την προσοχή των εθνικών δικαστηρίων στον κίνδυνο να λήξει η ισχύς της προσβαλλόμενης πράξης προτού προλάβουν να την εξετάσουν. Ούτε μπορεί να της προσαφθεί ότι άσκησε το διαδικαστικό της δικαίωμα να καταθέσει πρόσθετους λόγους ακύρωσης, καθώς το έπραξε εντός των προθεσμιών του νόμου, δηλ. ένα μήνα πριν από την προγραμματισμένη συζήτηση της 5ης Μαρτίου 2010.

37. Επιπλέον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τα εθνικά δικαστήρια εφάρμοσαν εσφαλμένα τη διάταξη του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989. Ενώ η διάταξη αυτή εξυπηρετεί το θεμιτό σκοπό της αποφυγής άσκοπων δικών εφόσον έχει λήξει η ισχύς των προσβαλλόμενων πράξεων, η εφαρμογή της υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες καθυστερήσεις, παραβίασε το δικαίωμά της για πρόσβαση σε δικαστήριο. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα κατέθεσε

εμπρόθεσμα αίτηση ακύρωσης, τήρησε όλους τους δικονομικούς κανόνες και κατέβαλε τα προβλεπόμενα δικαστικά έξοδα προκειμένου να εκδικαστεί η υπόθεσή της. Ως εκ τούτου, η κατάργηση της δίκης κατ' εφαρμογήν του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 υπήρξε δυσανάλογη, καθώς τα εθνικά δικαστήρια δεν έλαβαν υπόψη τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης και τη συμπεριφορά της προσφεύγουσας, η οποία δεν συνέβαλε στην καθυστέρηση και τη συνακόλουθη κατάργηση της δίκης. Η προσφεύγουσα τονίζει ότι εν τέλει υπέστη τις επιπτώσεις της ολιγορίας της Διοίκησης και των εθνικών δικαστηρίων.

38. Η προσφεύγουσα επίσης παραπονείται για την άρνηση του εθνικού δικαστηρίου να δεχθεί την ύπαρξη ιδιαίτερου έννομου συμφέροντος για τη συνέχιση της δίκης επί της αίτησης ακύρωσής της, υποστηρίζοντας ότι αυτό αποτελεί συνήθη τακτική των ελληνικών δικαστηρίων που οδηγεί στην απόρριψη ένδικων μέσων, με αποτέλεσμα πολλές διοικητικές πράξεις να εκφεύγουν του δικαστικού ελέγχου. Επικαλούμενη την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *N.Θ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ & ΑΦΟΙΝ. ΚΑΙΑΦΑ Α.Ε. κατά Ελλάδος* (αριθ. προσφυγής 2898/03, 14 Δεκεμβρίου 2006), η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο έχει ήδη επικρίνει τη διασταλτική ερμηνεία και εφαρμογή της εν λόγω διάταξης του εθνικού δικαίου. Παρέπεμψε, μεταξύ άλλων, σε πολλές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας περί κατάργησης της δίκης κατ' εφαρμογήν της ίδιας διάταξης.

39. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, με τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς της, η προσφεύγουσα ουσιαστικά πλήττει την ορθότητα της νομικής κρίσης του εθνικού δικαστηρίου, το οποίο απέρριψε την αίτηση ακύρωσής της βάσει της διάταξης του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989. Εν προκειμένω, σύμφωνα με την Κυβέρνηση, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να εξετάσει μία προσφυγή για σφάλματα περί το δίκαιο ή για σφάλματα που προβάλλονται στην προσφυγή ότι διαπράχθηκαν από τα εθνικά δικαστήρια, εκτός εάν προφανώς έχει προηγηθεί παραβίαση ενός δικαιώματος που εγγυάται η Σύμβαση.

40. Η Κυβέρνηση επίσης υποστηρίζει ότι η δίκη κατέστη άνευ αντικειμένου επειδή δεν παρίστατο πλέον ανάγκη παροχής δικαστικής προστασίας της προσφεύγουσας, δοθέντος ότι η προσβληθείσα με την αίτηση ακύρωσης διοικητική πράξη, μετά τη λήξη της ισχύος της, δεν παρήγε πλέον βλαπτικά για τα έννομα συμφέροντά της

αποτελέσματα. Ενόψει δε του νόμιμου σκοπού για τον οποίο έχει θεσπιστεί η διάταξη του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989, δηλ. της αποφυγής της διεξαγωγής άσκοπων δικών, η διάταξη αυτή είναι συμβατή με το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ εφόσον, ελλείψει βλαπτικών έννομων συνεπειών, η προσφεύγουσα δεν είχε πλέον ανάγκη να τύχει δικαστικής προστασίας. Ο νόμος επίσης προβλέπει ότι οι τυχόν βλαπτικές συνέπειες που δημιουργήθηκαν κατά το χρόνο της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης και που διατηρούνται συνιστούν λόγο συνέχισης της δίκης εφόσον ο ενδιαφερόμενος μπορέσει να τις αποδείξει. Ως εκ τούτου, πρέπει να θεωρηθεί ότι υπήρξε εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού και των περιορισμών του ατομικού δικαιώματος της προσφεύγουσας για πρόσβαση σε δικαστήριο.

41. Η Κυβέρνηση επίσης υποστηρίζει ότι το εθνικό δικαστήριο παρέθεσε στην απόφασή του πλήρη και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, εξετάζοντας διεξοδικά όλους τους προβληθέντες ισχυρισμούς της προσφεύγουσας περί ύπαρξης ιδιαίτερου έννομου συμφέροντος για τη συνέχιση της δίκης παρά τη λήξη της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης. Η προσφεύγουσα δεν μπόρεσε να αποδείξει ότι οι βλαπτικές συνέπειες που δημιουργήθηκαν κατά το χρόνο της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης διατηρούνταν ή θα συνεχίζονταν στο μέλλον, συνεπώς το εθνικό δικαστήριο ορθώς απέρριψε την αίτηση ακύρωσής της. Επιπλέον, η Κυβέρνηση αρνήθηκε τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι υφίσταται εθνική πρακτική που οδηγεί στην απόρριψη ένδικων βοηθημάτων χωρίς την εξέταση της ουσίας της υπόθεσης, επικαλούμενη δύο αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας με τις οποίες κρίθηκε ότι, παρά τη λήξη της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης, δεν πρέπει να κηρυχθεί η δίκη καταργημένη επειδή συντρέχει ιδιαίτερο έννομο συμφέρον στο πρόσωπο του αιτούντος για τη συνέχιση της δίκης και, ως εκ τούτου, η αίτηση ακύρωσης πρέπει να εξεταστεί.

42. Τέλος, η Κυβέρνηση τονίζει ότι στη μη έγκαιρη εκδίκαση της υπόθεσης συνέβαλε το γεγονός της κατάθεσης από την προσφεύγουσα, ένα (1) έτος και τέσσερεις (4) μήνες μετά από την άσκηση της αίτησης ακύρωσης, δικογράφου πρόσθετων λόγων ακύρωσης. Συμπερασματικά, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι δεν υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος της προσφεύγουσας για πρόσβαση σε δικαστήριο υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης και ότι η επιβάρυνση της προσφεύγουσας δεν υπήρξε

δυσανάλογη ενόψει του νόμιμου σκοπού δημοσίου συμφέροντος που επιδιώκεται από την εθνική νομοθεσία.

2. *Η εκτίμηση του Δικαστηρίου*

43. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο – δηλ. το δικαίωμα προσφυγής σε δικαστήριο σε υποθέσεις αστικής φύσεως – αποτελεί στοιχείο εγγενές στο δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 1 της Σύμβασης, το οποίο θεσπίζει εγγυήσεις που αφορούν τόσο την οργάνωση και σύνθεση του δικαστηρίου όσο και τη διεξαγωγή της δίκης. Ο συνδυασμός όλων αυτών των εγγυήσεων συνθέτει το δικαίωμα για δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 1 της Σύμβασης (βλ. *Golder κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 21 Φεβρουαρίου 1975, παρ. 6, Series A no. 18). Ωστόσο, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο δεν είναι απόλυτο. Είναι δυνατόν να επιβάλλονται περιορισμοί, υπό την προϋπόθεση ότι δεν περιορίζουν το δικαίωμα πρόσβασης με τέτοιο τρόπο ή σε τέτοιο βαθμό ώστε να θίγεται ο πυρήνας του δικαιώματος. Επιπλέον, ο επιβαλλόμενος περιορισμός είναι συμβατός με το άρθρο 6 παρ. 1 εφόσον επιδιώκει νόμιμο σκοπό και υπάρχει εύλογη σχέση αναλογικότητας ανάμεσα στα χρησιμοποιούμενα μέσα και στον επιδιωκόμενο σκοπό (βλ. *Baka κατά Ουγγαρίας* [GC], αριθ. προσφυγής 20261/12, παρ. 120, 23 Ιουνίου 2016, και *Lupeni Greek Catholic Parish κ.λπ. κατά Ρουμανίας* [GC], αριθ. προσφυγής 76943/11, παρ. 89, 29 Νοεμβρίου 2016).

44. Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι οι σημαντικές και επανειλημμένες καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης αποτελούν ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο που μπορεί να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στην αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος. Συνεπώς, δεν μπορεί κατ' αρχήν να αποκλειστεί ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η διατήρηση εκκρεμοδικίας για υπερβολικό χρόνο ενδέχεται να προσβάλλει ακόμα και το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο. Ειδικότερα, η αδικαιολόγητη μη έκδοση απόφασης από δικαστήριο που έχει επιληφθεί μίας υπόθεσης για ιδιαίτερα παρατεταμένο χρονικό διάστημα μπορεί εκ των πραγμάτων να εξομοιώνεται με αρνησιδικία. Το ένδικο βοήθημα που άσκησε ο ενδιαφερόμενος μπορεί να στερηθεί κάθε αποτελεσματικότητα όταν το δικαστήριο δεν κατορθώνει να επιλύσει εγκαίρως τη διαφορά, όπως το απαιτούν οι περιστάσεις και το

αντικείμενο της υπόθεσης (βλ. *Βασίλειος Αθανασίου κ.λπ. κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 50973/08, παρ. 52, 21 Δεκεμβρίου 2010).

45. Όσον αφορά τις περιστάσεις της κρινόμενης υπόθεσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφεύγουσα κατέθεσε εγκαίρως την αίτηση ακύρωσής της, η οποία προσδιορίστηκε να συζητηθεί στις 13 Νοεμβρίου 2009. Λόγω της φύσεως της προσβαλλόμενης πράξης, έπρεπε η εξέταση της εγκυρότητάς της να είναι ταχεία καθώς η διάρκειά της ήταν διετής και επέκειτο σύντομα η λήξη της, γεγονός που επισήμανε ο πληρεξούσιος δικηγόρος της προσφεύγουσας στα δύο υπομνήματα που υπέβαλε στις 16 Ιουλίου 2009 και 28 Μαΐου 2010. Όμως, δόθηκαν αναβολές της συζήτησης στις 13 Νοεμβρίου 2009, 5 Μαρτίου, 4 Ιουνίου, 17 Σεπτεμβρίου και 8 Οκτωβρίου 2010, και τελικά η υπόθεση συζητήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2010. Με εξαίρεση την πρώτη αναβολή, σχετικά με την οποία δεν δόθηκαν πληροφορίες στο Δικαστήριο, προκύπτει ότι ο μόνος λόγος των αναβολών αυτών ήταν η καθυστέρηση της Διοίκησης να προσκομίσει τις απόψεις της επί των πρόσθετων λόγων ακύρωσης που κατέθεσε η προσφεύγουσα στις 3 Φεβρουαρίου 2010. Το Δικαστήριο σημειώνει το επιχείρημα της Κυβέρνησης ότι η προσφεύγουσα συνέβαλε σημαντικά στις καθυστερήσεις με την κατάθεση πρόσθετων λόγων ακύρωσης. Όμως, υπενθυμίζει ότι έχει παγίως κρίνει ότι δεν μπορεί να προσάπτεται στους προσφεύγοντες ότι έκαναν πλήρη χρήση των ένδικων βοηθημάτων που τους παρέχονται από το εθνικό δίκαιο (βλ. *Golha κατά Τσεχίας*, αριθ. προσφυγής 7051/06, παρ. 59, 26 Μαΐου 2011). Αντιθέτως, εναπόκειται στα Συμβαλλόμενα Κράτη να οργανώσουν το δικαστικό τους σύστημα με τέτοιο τρόπο ώστε τα δικαστήριά τους να μπορούν να εγγυώνται σε καθέναν το δικαίωμα να πετυχαίνει μια οριστική απόφαση σχετικά με τις αμφισβητήσεις των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως εντός εύλογου χρόνου (βλ. *Comingersoll S.A. κατά Πορτογαλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 35382/97, παρ. 24, ECHR 2000-IV, και την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Βασίλειος Αθανασίου κ.λπ. κατά Ελλάδος*, παρ. 26).

46. Το Δικαστήριο επίσης παρατηρεί ότι ακόμα και στη δικάσιμο της 10ης Δεκεμβρίου 2010 η αίτηση ακύρωσης της προσφεύγουσας δεν συζητήθηκε επί της ουσίας καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989, το εθνικό δικαστήριο κήρυξε τη δίκη καταργημένη διότι έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν διέθετε ιδιαίτερο

έννομο συμφέρον για τη συνέχιση της δίκης αφού είχε λήξει η ισχύς της προσβαλλόμενης πράξης. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει τα επιχειρήματα και των δύο πλευρών σχετικά με την προαναφερθείσα διάταξη. Όμως, επαναλαμβάνει ότι κανονικά δεν είναι αρμόδιο να ελέγχει το συναφές νομικό πλαίσιο και την πρακτική των εθνικών δικαστηρίων *in abstracto*, αλλά να κρίνει αν ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόστηκαν στην περίπτωση του προσφεύγοντος ή τον επηρέασαν συνιστά παραβίαση της Σύμβασης (βλ., μεταξύ άλλων, *Roman Zakharov κατά Ρωσίας* [GC], αριθ. προσφυγής 47143/06, παρ. 164, ECHR 2015, και *N.C. κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 24952/94, παρ. 56, ECHR 2002-X).

47. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι, όταν η εσωτερική έννομη τάξη παρέχει μια προσφυγή, όπως η αίτηση ακύρωσης, το Κράτος υποχρεούται να μεριμνά ώστε ο πολίτης που την ασκεί να απολαύει των θεμελιωδών εγγυήσεων του άρθρου 6 της Σύμβασης (βλ., *mutatis mutandis*, *Αναγνωστόπουλος κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 54589/00, παρ. 32, 3 Απριλίου 2003, και *Lacerda Gouveia κ.λπ. κατά Πορτογαλίας*, αριθ. προσφυγής 11868/07, παρ. 73, 1 Μαρτίου 2011). Στην παρούσα υπόθεση, η προσφεύγουσα είχε τη θεμιτή προσδοκία ότι τα δικαστήρια θα αποφαινόταν, θετικά ή αρνητικά, επί της αίτησης ακύρωσής της. Όμως, με τη χορήγηση επανειλημμένων αναβολών, παρά την επικείμενη λήξη της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης, και στη συνέχεια με την εφαρμογή του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών απέφυγε την υποχρέωσή του να απαντήσει στο ερώτημα σχετικά με τη νομιμότητα της προσβαλλόμενης πράξης, δηλ. να επιτελέσει τη βασικότερη διάσταση του δικαιοδοτικού του έργου (βλ. *N.Θ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ & ΑΦΟΙ Ν. ΚΑΙΑΦΑ Α.Ε. κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 2898/03, παρ. 28, 14 Δεκεμβρίου 2006).

48. Οι παραπάνω σκέψεις αρκούν ώστε να καταλήξει το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι, λόγω της καθυστέρησης των εθνικών αρχών να εξετάσουν την υπόθεση, η οποία οδήγησε σε κατάργηση της δίκης βάσει της προαναφερθείσας διάταξης και, ως εκ τούτου, στην αδυναμία της προσφεύγουσας να εξασφαλίσει μια απόφαση επί της αίτησης ακύρωσής της, το ένδικο βοήθημα που άσκησε η προσφεύγουσα στερήθηκε κάθε αποτελεσματικότητα, καθώς το δικαστήριο δεν κατόρθωσε να επιλύσει εγκαίρως τη διαφορά, όπως το απαιτούσαν οι περιστάσεις και το διακύβευμα της υπόθεσης (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση

Βασίλειος Αθανασίου κ.λπ. κατά Ελλάδος, παρ. 52). Συνεπώς, η προσφεύγουσα στερήθηκε το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο (βλ., *mutatis mutandis*, την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση *Αναγνωστόπουλος κατά Ελλάδος*, παρ. 32, *Ρόκας κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 55081/09, παρ. 23, 22 Σεπτεμβρίου 2015, *Κορκολής κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 63300/09, παρ. 22, 15 Ιανουαρίου 2015).

49. Το Δικαστήριο καταλήγει σε αυτό το συμπέρασμα δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι, ενώ η προσφεύγουσα αξιοποίησε όλα τα μέσα που είχε στη διάθεσή της προκειμένου να επισπεύσει τη διαδικασία, υπέστη τις συνέπειες της ολιγορίας των εθνικών αρχών, οι οποίες δεν εξέτασαν την υπόθεσή της. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, μετά την κατάθεση της κρινόμενης προσφυγής, η εθνική νομοθεσία τροποποιήθηκε ώστε να μπορούν τα εθνικά δικαστήρια να επισπεύσουν τη διαδικασία χωρίς να χρειάζεται να περιμένουν τη Διοίκηση να καταθέσει τις απόψεις της όταν αυτή είναι εκπρόθεσμη (βλ. παραπάνω παρ. 14). Όμως, κατά τον κρίσιμο χρόνο δεν υφίστατο τέτοια διάταξη.

50. Ως εκ τούτου, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης.

III. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

51. Το άρθρο 41 της Σύμβασης προβλέπει τα εξής:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Αποζημίωση

52. Η προσφεύγουσα ζητά το ποσό των 30.000 ευρώ ως αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης, ισχυριζόμενη ότι το ποσό αυτό συνιστά δίκαιη ικανοποίηση ενόψει της συμπεριφοράς των εθνικών αρχών, η οποία είχε σημαντικές επιπτώσεις στην υπηρεσιακή της εξέλιξη, και των αποδοχών που θα είχε λάβει αν παρέμενε στην επίμαχη θέση.

53. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι η διαπίστωση παραβίασης συνιστά επαρκή δίκαιη ικανοποίηση της προσφεύγουσας για την ηθική βλάβη που τυχόν υπέστη, δεδομένης και της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης της χώρας. Σε κάθε περίπτωση, το

αιτούμενο ποσό είναι υπερβολικό και αδικαιολόγητο ενόψει των περιστάσεων της υπόθεσης.

54. Κατά δίκαιη κρίση, και έχοντας υπόψη τη φύση της διαπιστωθείσας παραβίασης, το Δικαστήριο επιδικάζει στην προσφεύγουσα ποσό 4.000 ευρώ ως αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης, συν τους τόκους με τους οποίους μπορεί να επιβαρυνθεί το ποσό αυτό.

B. Δικαστικά έξοδα

55. Η προσφεύγουσα επίσης ζητά 2.000 ευρώ για τα έξοδα που πραγματοποίησε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και 3.355,44 ευρώ για έξοδα ενώπιον του Δικαστηρίου. Τα ποσά αυτά ζητά να κατατεθούν απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό που θα υποδείξει ο πληρεξούσιος δικηγόρος της.

56. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί τα ποσά αυτά. Όσον αφορά τα έξοδα ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραβίασης του δικαιώματος της προσφεύγουσας για πρόσβαση σε δικαστήριο και των εξόδων που πραγματοποίησε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Όσον αφορά τα αιτούμενα έξοδα ενώπιον του Δικαστηρίου, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το ποσό είναι υπερβολικό και αδικαιολόγητο, παρατηρώντας ότι η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει στο Δικαστήριο νόμιμο τιμολόγιο, παρά μόνο έναν κατάλογο των χρεώσεων του πληρεξούσιου δικηγόρου της. Κατά την άποψή της, δεν πρέπει να επιδικαστεί στην προσφεύγουσα κανένα ποσό για δικαστικά έξοδα, ωστόσο εάν το Δικαστήριο επιθυμεί να επιδικάσει κάποιο ποσό, αυτό δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 500 ευρώ.

57. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, δικαστικά έξοδα επιδικάζονται στον προσφεύγοντα μόνο στο βαθμό που αποδεικνύεται ότι ήταν πραγματικά, αναγκαία και εύλογα. Στην παρούσα υπόθεση, έχοντας υπόψη τα έγγραφα που του προσκομίστηκαν και τα παραπάνω κριτήρια, το Δικαστήριο θεωρεί εύλογο να επιδικάσει ποσό 1.480 ευρώ για έξοδα ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και ποσό 1.000 ευρώ για έξοδα στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, συν τους τόκους με τους οποίους μπορεί να επιβαρυνθεί η προσφεύγουσα για τα ποσά αυτά, ορίζει δε τα ποσά αυτά να κατατεθούν απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό που θα υποδείξει ο πληρεξούσιος δικηγόρος της.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

58. Το Δικαστήριο θεωρεί αρμόζον οι τόκοι υπερημερίας να υπολογίζονται με βάση το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας συν 3 εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΩΤΕΡΩ ΛΟΓΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ

1. *Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή.*
2. *Κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης.*
3. *Αποφασίζει*
 - (α) ότι το καθ' ου Κράτος οφείλει να πληρώσει στην προσφεύγουσα, εντός τριών μηνών αφότου καταστεί οριστική η παρούσα απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 2 της Σύμβασης, τα παρακάτω ποσά:
 - (i) τέσσερεις χιλιάδες (4.000) ευρώ, συν τους φόρους με τους οποίους μπορεί να επιβαρυνθεί το ποσό αυτό, ως αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης,
 - (ii) δύο χιλιάδες τετρακόσια ογδόντα (2.480) ευρώ, συν τους φόρους με τους οποίους μπορεί να επιβαρυνθεί η προσφεύγουσα για το ποσό αυτό, για δικαστικά έξοδα, ορίζεται τα ποσά αυτά να κατατεθούν απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό που θα υποδείξει ο πληρεξούσιος δικηγόρος της προσφεύγουσας,
 - (β) ότι από τη λήξη της προαναφερθείσας τρίμηνης προθεσμίας και μέχρι την εξόφληση, θα πληρώνεται απλός τόκος επί των ανωτέρω ποσών, ο οποίος θα υπολογίζεται με βάση το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά την περίοδο υπερημερίας συν τρεις εκατοστιαίες μονάδες.
6. *Απορρίπτει τα υπόλοιπα αιτήματα της προσφεύγουσας για δίκαιη ικανοποίηση.*

Έγινε στα Αγγλικά και κοινοποιήθηκε γραπτώς στις 8 Νοεμβρίου 2018 σύμφωνα με τον Κανόνα 77 παρ. 2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή) Abel Campos

(υπογραφή) Ksenija Turkovič

Γραμματέας

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από τα Αγγλικά του συνημμένου πρωτοτύπου εγγράφου

Αθήνα, 12 Δεκεμβρίου 2018

Ο μεταφραστής του Υπουργείου Εξωτερικών-Βασίλειος Δ. Μπελεκούκας